



ЗАМАН



КЪБАРТЫ-МАЛКАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къарау

Агротехнопаркны къурулушун быйылны аягына тамамларгъа

Къабарты-Малкарда уллулугу эмда онгларыны энчиликлери бла айырмалы болуук Агропромшленный технопарк быйылны ахырына дери хайырланылгъа берилдикди. **Юрий Кокос** бу кюнде аны къурулуш къалай барганына къарагъанды.

Бахсан районда орналган бу объект 2012 жылда ишленип башланган эди. Федерал бюджетден анга жук миллион сомдан артык бёлюнгенди, дагыда 30 миллион республикалы эмда жер-жерли бюджетден берилгенди. Болсада аны къурулушу тохтатылган эди.

Бусагъатда ол жанында кюльга алынганды: окуу-производсто комбинатда, 3800 квадрат метри тутхан кёркюн павильонда, эл мюк битимлени саклау эмда сатуу жаны бла термин



наллада, юк малчы фермада, теплица мюкледен, транспортлогистика арада акълау, бую сортуу ишле бара турадыла.

Мында жыл сайын эки минден аслам специалист бла студент билимлери бла усталыкларын ёсдюрюкдюле, шёндюю агро-

технологияларгъа, бизнес планла жарашдыргъа эмда менеджментге юйенирикдиле. Профили министрстволаны бла ведомстволаны башчыларына объекти быйылны ахырына дери хайырланылгъа бериге деп, алай борч салынганды.

КЕНГЕШ

Баш борч – къолайсыз, къыйын жашау болумгъа тюшгенлеге социальный болушлукъ тапдырыу

Тюне Парламентини Правительствосуну юйюнде республиканы Башчысы **Юрий Кокос** къолайсыз, къыйын жашау болумгъа тюшген граждандлага социальный болушлукъ этюню вопрослары жаны бла ишчи кенгеш бардыргъанды. Анда сакъатлагъа, жыл санлары 70-ден атылган пенсиячыларга жашуу журтла ючюн капиталный ремонтта тюлеуни бир кесегин арха къайтарыу жаны бла къошакъ мадарла сюзюлгендиле. 80 жылдан таматала уа бу тюлеуден эркин этилгендиле. Андан сора да, эллере жашылан усталаны коммуналный жумушлар ючюн къоранчыларын тап халгъа келтируню, школгъа дери окуу учрежденилада тюлеуни вопросларына къаралгъанды.

Юрий Кокос жууукъ заманда республикалы законларгъа ол



жаны бла тюзетиуле кийириге белгиленгени билдиргенди. Ала, биринчиден, жаматуат тинтүлгенден ётерге эмда Парламент тынгылаудад сюзюлюрге керекдиле. «Къоранчланы азайтханда, адамлары жашау къолайлыкъларына себеплик этерик статьяларгъа тереге жарамайды. Бу къыйын кезюде социальный жаны бла къоруланмагъан граждандлагъа къырлыны жанында болушлукъ этилгери тийишлиди», - дегенди республиканы Башчысы.

Кенгешге КъМР-ни Парламентини спикери **Татьяна Егорова**, премьер-министр **Мусукланы Алий**, Правительство суну басары-билим беруу, илму эм жаш телюню ишлери жаны бла министр **Нина Емузова**, уруну, иш бла жалчытуу эм социальный къорулау министр **Тюбейланы Альберт**, финансла министр **Заур Лихов**, Жаматуат палатаны таматасы **Хазратали Бердов** да къатышхандыла.

Ол кюн **Юрий Кокос** дагыда Нальчик шахар округну администрациясыны оючуларына бла тюбешенди. Жыйылында республиканы ара шахарын тапандырууну вопросларына къаралгъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительство суну пресс-службасы.

Жыйылыу



Бюджетни толтурууну амалларын сюзгендиле

Тюне КъМР-ни премьер-министр **Мусукланы Алий**ни башчылыгында **Бюджет системаны фидайлылыгын игилендируу эмда финансы, бюджет эм налог дисциплинагъа контроль тамамлау жаны бла правительстволу комиссияны жыйылыуу болгъанды. Аны жуапалы министрстволаны бла ведомстволаны оючулары, уллу компанияланы келечилери къатышхандыла.**

Кенгеште башха субъектледен уллу компанияланы республикада бёлюмлери налоглары къалай тюлеуни сюзюлгенди. Аны юсюнден докладны РФ-ни Федерал налог службасыны КъМР-де Управлениысыны башчысы **Мурат Керёфов** этгенди. Ол айтханыча, 2015 жылда республиканы бюджетни кебейтирге онг чыккъанды. Алай приятяла алгъан фидаялары ючюн тюлеу налогну

жыйыгъа энци эс бурбурга тийишлиди. Аны ёлчмени 8 процентге азайгъанды. Аны сылтауларын тингенден сора ачыкъланганыча, налогну асламы башха шахарладан уллу промшленный, гидроэнергетика, банк, транспорт, нефть эм газ жарашдыруучу компанияланы республикада бёлюмлери тюлеунидиле.

Фидаяланы келечилери аныгъатханларыча, къытлыкны хатасындан аланы асламы

фондларыны ёлчмени, айлыкъ да азайтылгъандыла. УФСН-ни келечилери къыралда экономика болум кесибизин налог тюлеуочерибизни ишлерине себеплик этмегенин чертгендиле. Былтыр бюджетте ала ётдюрген ахчаны кебейтирге къолдан келгенди.

Правительстволу комиссияны келечилери битеу тюлеуни заманында ётерге, ол жаны бла контрольну къатыландырыгъа, борчланы къайтарыу мадарларын этип, аны графинин жарашдырыгъа, уллу предприятие бла энци ишлеп, бюджетни толтурууну амалларын ислерге кереклисин чертгендиле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительство суну пресс-службасы.

Эл мюк

Хар сагъатны да тийишлисича жарата

Бахсан муниципал районну администрациясында Эл мюк эм аш –азыкъ жаны бла управлениысындан билдиргенлерине кёре, бююнлюкде къышлыкъла – 2608, жазлыкъла эмда кудору битимле уа 311 гектаргъа себилгендиле. Ала бла бирге картофун – 36, мал ашха жаралуу битимле уа 250 гектаргъа салгъандыла.

Сабанлада жерни жумушатуу, хазырлау ишле да тир бардырыла. Бу жумушлада муниципалитетте болгъан эл мюк техниканы кёл къалыйлары да хайырланылады.

Районда сюрюлген жерлени ёлчмени 28438 гектар болады. Терек бахчала уа 2140 гектар жерни аладыла. Ол санда 1600 гектар терек айныган терек бахчалыдыла. Тууар малланы



саны 38594-ге жетеди. Ол санда ийнекле – 16028, ууакъ малла – къойла бла энikle – 28864 эм атла 2554 башха жетеди.

Арина КИЛЯРОВА, Бахсан муниципал районну администрациясыны пресс-службасы.

РОССИЙНИ КЪЫРАЛ ДУМАСЫНЫ 110-ЖЫЛЛЫГЫНА

Ачык дерследе – парламентаризмни тарыхы

Российни Къырал Думасы къуралганы 110 жыл толганына аталып, РФ-ни субъектеринде тюрю-тюрю къууанчы ишле бардырылады. Аны биринчи чакырылыуу 1906 жылда 27 апрельде жыйылган эди.

КъМР-де жаш телюню Россияни парламентаризмни тарыхы бла шагъирей этер мурат бла школлада энци дерсле къуралдыла, ала уа Къабарты-Малкарны законла чыгаруучу органы депутатылары тире къатышдыла. Былай жумуш уа ёсип келген телюге законла чыгаруучу органы ишине тереин аныгъадыла, аны къыралыбызны жашауида магъанасын ачыкъларгъа, жашланы бла къызыны жашауида тирликлерин къозгъаргъа себеплик этедиле.

Тюбешиледе жаш адамла россияни парламентаризм кесини тарыхын 1906 жылда башлагъаныны, 1993 жылда РФ-ни Конституциясы къабил керюлгенден сора аны иши жангырылганыны, власты

толтуруучу эм законла чыгаруучу органлагъа юлешингенлерини юслеринден билгендиле. Республиканы Парламентини, аны тарыхыны, къуаумуну, структурасыны юслеринден да тынгылы хабар алгъандыла.

Депутатланы оюмларына кёре, былай тюбешиле ёсип келген телюге къырал власть органыны мурдоруну энчиликлерин, парламентаризмни жаматуатын жашауида магъанасын аныгъатыргъа себеплик этедиле. Ол а аны гражданд сезимлерин къозгъайды, жуапалы болургъа юретеди. Парламентарийле республиканы школларында ачык дерслени, класс сагъатланы мындан ары да бардыргъанлай турлукъдула.

РФ-ни Къырал Думасыны 110-жыллыгын белгилеуню планына кёре, КъМР-ни Парламент республиканы районларындан бла элперинден школчулагъа законла чыгаруучу органы мекаммында экскурсияла къураллыкълыдыла, орта билим берген учреждениялары айырмалы студентлери депутатла бла тюбешилери боллукъдула. «Мени закон жарашдыруу башламчылыгым» деген конкурсну кезюлю бёлюмю да бу дагъа аталлыкълды.

Правулу къыралны ниятлерин жарк жаш телюню арасында правулу культураны синдириу мурат бла Парламентде Жаш телю палатаны келечилери тематикалы конкурсла бардырыгъа. «Мен законланы билем» деген интернет проект жарашдырыгъа келишгендиле.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Автопробег

Уллу Ата журт уруш бошалганы жетмиш жылдан аслам болады. Алай гранаталаны атылганылары, къазауат жылланы мутуз тапталары адамланы шёндю да сагъатладыла. Азалык кёл сакъланганды, къыйылыкъ бла келгенди.

Ата-бабаларыбызны, апаларыбызны жигитликлери ёмюрге да унутулмас ючюн, ветеранлары «Боевое братство» битеу къырал биригулерини башламчылыкълары бла, Уллу Хорламы 71-жыллыгына жораланып, 5 апрельде беш тарых магъаналы жерден – Архангельскден, Брестден, Севастопольдан, Приморский крайда Русский айрыкамдан бла Дербентден – биргелей «Звезда нашей Великой Победы» аты автормарш башланганды.

Аны маршрутлары Хорламы байрагында жулдуну беш къыйрына ушатып къуралганды. Жолун Дербентде башлагъан къаууму солукю кюнде бизни республикагъа жетгенди. Аны башчылыкълык этген **Артем**



Ата-бабаларыбызны жигитлиги – жаш телюню жол кёргозтюучюсю



Кашичин белгилегенича, Уллу Ата журт урушуну Хорлам бла бошауда Кавказда баргъан къазауатланы магъаналары уллу эди. «Сёз ючюн, Курскда дугада 140 минг аскерин ёлген эселе, мында эркинлик ючюн 120 минг адам жоюлганды. Бизни къауумгъа Астрахань областыдан, Дагъыстандан, дагыда талай региондан кёлге киредиле. Биз – башха-башха миллетлени, динлени келечилери – ол узакъ жылладача, къарындашланы эмда эгечлечлени, бир отрядда барабыз».

Азалыкны жоллары бла ётер, мамырлыкны къанларын-жанларын аймай къорулагъан ветеранларыбызны атларын эсерттир муратлыкъ. Мындан ары Ставрополь крайгъа, Къарнай-Черкек Республикагъа эм талай башха жерге барлыкълык. Битеу да 35 юнюню ичиде 35 минг километри къыдырыпкъыбыз, 150 шахаргъа къайтырыкълык. Ахырында беш къауумбуз да, Владимирде жыйылып, Жигит шахар – Москвагъа атла-нырыкълык», - деп билдиргенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.



Конференция

Алгынынгы сынауу хайырланьргъа таукеллик

Байрым кон «Кюню шахарны» мекямнда «Российское движение школьников» деген битеуроссий жамуат-кырал сабий-жаш тѐю организацияны Къабарты-Малкъар регион бѐлюмюно конференциясы бардырылганды.

Жыйлынуу алпында КъМР-ни Правительствосуну Председатели орунбасары - КъМР-ни билим беруи, илму эм жаш тѐюню ишлери бла министри Нина Емузова: «Бизни кыралда алгын тѐюню сынаулары бла хайырлануу ахшы жорукду. Бусагыта, совет жылладача, битеу Россиеде сабийлени билрешидик организация кы-

Нина Гузерова кесини пионер жылларын эсгергенди, бек алгъа уллу Россей бла танышуу бу организацианы хайырындан болганын чертгенди. Комсомол кыралчыларыныгъа, кызыккъа койретенин, жаш адамлары бириктирип турганын белгилегенди. «Жарыгуа, ол биригулеги ичлеринден формализм бузганды. Мени акъылыма кѐре, шен-

бир координатор. Школчулары биригулерни башчысына комсомат Сергей Рязанский айырылганды.

Нина Емузова: «Арт жыллада бардырылган форумлада кѐпке бизни кыралда бир идеологиясы болган сабийлени организациалары кыралгъа керекдиле, дей эдиле», - дегенди. Перестройкадан сора койрету иш кырауусузга айлангъан, инанану да кыруу, акъылбалык болмагъанына бир кыруу терс жолгъа жангылганды. Адам аделин эм патриот болуп койрон, аны гитчегинден койретирге керекди.

Конференцияда жаш организацианы устави окугъанды эм къбыл этилгенди, сора Къабарты-Малкъарда регион бѐлюмюно совети айырылганды. Ызы бла битеу жыйылганыла да Мурат Аришев аны башчысы болсун деп кѐл кѐторгендиле. Ол Нальчик шахарны 5-чи номерли школунда ОБЖ-дан устазды, окуучулары битеуроссий олимпиадалада алчы жерлени аладыла.

- Мени кызым 5-чи школда окугъанды, андан бери кел заман озгъалыккъа, Аришеви жорек ырызлыгы бла эсгерди. Сабиле устазын бек суюдиле, ол аны психологияларын терен билген адамды», - дегенди КъМР-ни Тишируларыны биригуиюну башчысы Ирина Кауфова.

Организацианы ревизору да айырылганды, ол КъМР-ни Кѐп функциялы жаш тѐю арасыны баш бухгалтери Бечелланы Аминат болганды. Жууук заманда сабийлени келечилери да кытышып, конференция болукду. Организацианы бѐлюмлери хар школда ачылыккъадыла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.



райбыз. Къабарты-Малкъарда ишлерин койген адамла пионер эм комсомол биригуле чачылгандан сора да урунп тургандыла, ала шѐндѐ да тѐгеркерине сабийлени жыйылдыла. Россейни Президентини 356 номерли указына кѐре, энди битеу кыралыккъа да пионер организацианы оруну аны магъанасын тутхан биригуу жарашдырылады», - дегенди.

ду эригулю болмагъан, битеу да сабийлени сейрсиндириуа формула, аруу байрамла кыраууа керекди. Патриот жаны бла эм бир бирге болушугъа койретуе да бу жангъылыкны магъанасы уллулу», - дегенди министр.

Тѐгерекни тазаларгъа тири кыатышхандыла

Озгъан солуу конюле Чегем муниципал районда тѐгерекбашны тазаларгъа, айбатландырыгъа эрлени администрацияларыны, организациаланы, учурденяланы келечилери эмда башкала (600 чаклы бир адам) кыатышып уллу суботник бардырылганды, деп билдирди районну пресс-службасындан.



Андан сора да, суботникде тогуз энчи техника ишленгенди. Аны чеклеринде районда учурденяланы тирелери, жоланы жанлары кир-кипчиден тазалангандыла. Тереклени толлери тыгър бла сортулгендиле, буруула, бордюрула да болгъандыла. Терекле, голле есен жерле да тап халгъа келтирилгендиле. Ол санда Улуу Ата журт урушда жоюлганды эс-

гертемелерини тиресинде да тиийли ишле бардырылгандыла. Хар жылдан, черек жагъалагъа бла малла отпагъан жерлеге да аспа эм бурулганды.

Шахарда, элде жашагъанна да кеслерини арбаларында санитар болумну игилдендируу жаны бла ише тири кыатышхандыла. Суботникни чеклеринде Нальчикден Чегем шахаргъа кирген жерде кыралгъан жаны паркда 70 къыйын терекни орнатылганды. Элдеде уа 160 туя салгандыла.

Алай бла бу магъаналы ишни кезиунде сагъынылган тиреледен 85 тонна кир-кипчи жыйылганды. Бу ахшы башламчылыкны муниципалитетде келир солуу конюле да андан ары бардырыгъа айтдыла.

Бизни корр.



Ата-бабаларыбызны жигитлиги - жаш тѐюню жол кѐргюзтюуючюсю

Ахыры. Аллы 1-чи бетеди.
«Боевое братство» себеллиги бла битеу да 101 байрак тигилгенди. Аланы субъектледе, шахарлада юлешуно мураты уа - халкыны патриот ниетде бириктириуду. «Бюгюнлюкде кыралыбызны чачаргъа койрошлене кѐлдиле, ала осал ниетлерине Кавказда да теректаны, кыатышкыны юслери бла жетерге койрошдиле. Алай биз Чеченде, Дагыстанда, Ингушетияда, Юг Осетияда да болганыбыз, кыайда да бизге жарык тѐюгендиле, Кавказда жашагъан миллетле Ата журтларын жоректен сыйгенлерине тѐююнгенбиз», - деп къошханды ол.



Автопобеге кыатышхана, республиканы жамауаты, ветеранла да Емюрлюк отну тѐгергенде жыйылгандыла. Митинг бир минутуу шѐш турудан башланганды. Урушу, урунуу, Саутланган кичлени эмда право нызамны саклачу органын ветеранларын Нальчик шахар советини башчысы **Абдулаланы Мустафа**, къонаккъа ырызлыгъын билдире, уруш аулаккъа лада миллионла бла жоюлган совет аскерчилени эсгергенди. «Биз бир заманда да тобулманмагъаныбыз, биогон да бизни бир коч да биогаллык тѐюйлѐду. Сиз, кыралыбызны шахарларына

рыбыздан бирине - Улуу Хорламгъа - талай кон къалганды, аны бла бизни жоректен алгышайла, жаш адамлагъа уа журтубузу кыруулагъанын эсде тутарларын насихат этеме, дегенди ол.

Артѐм Кашицын а ала бу автопобеге бла заманланы, халкылары, тѐюлени араларында байламлык юзюлмегенин кѐргюзтѐнлерин, ол тѐрѐли халда 2012 жылдан бери бардырылганын айтханды. Сиз, кыралыбызны шахарларына



бара, халкыбыз этген жигитликке мактау саласыз. Россей аруу, шѐхулкыну, мамырлыкны излеген кыралды, шѐндѐ ол жангандан кырауу алып тибегенди. Бизни ниетибиз бирди - патриотизм», - деп чертгенди ол.

«Биригиюно регион бѐлюмюно башчысы **Хасан Гужо**, бу ишни магъаналыгын черте, Къабарты-Малкъарда кадетлени хазырлауа аслам эс бурулганын, ала битеу кырал даражаны эришюледе алчы жерге дайым чыккъанларын кыуанын билдиргенди. Митинг «Емюрлюк отх» голле салуу, аны алпында Хорламны Байрагын жайып, бирге суратха тошууу бла бошалганды.

Ызы бла къонаккъа аэропорт тиресине айтхылык лѐтчик, космоска биринчи унхан жигит Юрий Гагаринни эсгертмесин кыуанын халда ачыгъа кыатышхандыла. Нальчик шахарны администрациясыны башчысы атындан аны орунбасары **Тимур Ахунюв** «Аллея российкой славы» проектни башламчысы **Михаил Сердюков**ка ырызлыгын билдиргенди. Артѐм Кашицын а белгиле конструктор Сергей Королѐвну гитче эсгертмесин суралагъанды. «Юнги космических кораблей» халкыла аралы эм «Звѐздная эстафета» битеуроссий конурлада хорлапган жашчыкыла уа космонавтиканы тарыхына, «Звѐздный городок» къалай барып кыайтхаларыны юксөнден айтхандыла, назмула окугъандыла.

Автопобегчилени Къабарты-Малкъарда жолучулуклары «Кюн шахарда» бошалганды. Мында алгъа айран, миллет тѐпсөуле бла тѐюгендиле, кадет школлада окугъанна усталыкларын кѐргюзтѐндиле. Къонаккъа уа алгъа «Кшииликни дерслерин» бергендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Суратланы **Артур ЕЛКАНОВ** алганды.

Отну ѐчиотпу Адамлагъа заран жетмегенди

РФ-ни МЧС-ини Къабарты-Малкъарда Баш управленийсидан билдиргенлерине кѐре, Миллет паркны Огары Басханда кесине от тошген эди да, ол ѐчиотполгенди.

Озмигѐ салайык, 15 апрельде лесничествону тиреси къыбынган эди. Оналты гектар жерде тереклени жанып башлагъан эдиле. Осагъатлай тиийли мадарла этилгендиле. КъМР-ни Правительствосунда Къыйын болумлары кетеру эм болдурму, отдан саклаууны жаны бла дайым ишлеген комиссия оперативе жуушланын кыогъа алганды, кырауу постла салынгандыла. Адыр-Сууда агъачха элген жоллагъа патруль этилгенди.

Отну ѐчиотпу бла 140 адам койрошгенди, 30 техника хайраланылганды, бу ишлеге МЧС-ни регионда Баш управленийсидан, лесничестводан, КъМР-де От тѐюшюге къажау федерал службаны энчи къауумуну биринчи отряды, РФ-ни МЧС-ини Элбрус бийик тау излеу-кытаруу отряды да къошулгандыла. СКФО-да биринчи болуп, от жанган жерлени эсеплеген эм аны ѐчиотпоноу амаалларын излеген учуучу аппарат хайраланылганды.

МЧС-ни вертолету онбешшюр кубометр сууну бек кѐре кыуйгъанды. КъМР-ни Правительствосуну, МЧС-ни Баш управленийсыны бла Элбрус районну администрациясыны келечилери юч кюнню ичинде болумну энчи контрольда тутхандыла.

От андан ары жайылмазча минералла кыуналганды. Биогюнлюкде кыыйын болумгъа келтирген сылтаула изленедиле, салынган заранна ѐчлеми тохташдырылады. Адамлагъа бла журтлагъа кыоркуу жокуду.

Алиса ТАРИМ.
Элбрус районну администрациясыны пресс-службасыны башчысы.

АКЪЫЛ Пенсиягъа чыгъарча жыл санны бизде да Беларусьну ызындан кѐторлюкюмюле?

Беларусьну президенти **Александр Лукашенко** пенсиягъа чыгъарча жыл санны кѐторюно юксөнден указгъа кѐл салганды - тиширулагъа 58, эр кишилеге 63 жылгъа дери. Анга эз-эздан киреше барлыккъыла, 2017 жылдан башлап хар жарым жылдан.

Беларусьну башчысы аллай мадарны экономика кыыйын халда болганын кюнчю этерге тошгенди деп аныгъатханды. Дагъыда бир сылтауны келтиргенди: пенсиячыла кѐп, ишлегенле уа аз бола бардыла.

Россейде аллай онуу алыкъа этилгендиле. Башха алгынчы совет республикалада уа пенсиягъа чыгъар жыл сан эрте кѐторюлгенди.

Уруучу эмда социальный кыруулау министрствода аллай мадарны дурус кѐрмедиле.

«Бу онуону бир игилиги жокуду, алай башха амал

болукъ болмаз, ол этилме кыалык тѐюлюдо, - дегенди **Экономика министрствону башчысы Алексей Улюкаев**.

От оом этгенден, бу ишни кѐрме болумлада Россейни тишируланы бла эр кишилени араларында тенглик тохташдырып, пенсиягъа чыгъарча жыл санны 63-ге дери кѐторюрге керекди. Энди хал Президент не онуу этеннге кѐре болукду.

Тверь областыда юч эм андан аслам сабий ѐсдоренте борчларыны элли процентин тѐлемезе эркиндиле. Алай бла хар регион гражданналыгыталананы кесини бюджетине кѐре берирге болукду. Кырал Думаны депутатлары уа бу жаны бла битеу кыралгъа бирча жоруккъа жарашдырып мураттадыла.

«Российская газета» гъа башламчылыкны юксөнден Думаны Уруучу, социальный политика эмда ветеранлары ишлери жаны бла комитетини башчысы Ольга Баталана билдиргенди. Ипотек борчланы тѐлерге кырал ачха хайраланылгырыкды. Экспертле да аны тюзге

сангандыла: ала ышангандыла, ол фатарла бла байламлы кытылыкны кетерирге себеллик этгенден сора да, демография болумну да игилендирилди.

Алай анга да амал барды. Биогюнлюк кыыйн экономика болумлада Россейни бюджетти ол къвадар кыранчаны аталыры. Нек дегенде ипотека кредитни терт миллионгъа жууук адам алганды, аланы борчларын жабаргъа триллионла кетерге болуккъыла.

Алай анга да амал барды. Биогюнлюк кыыйн экономика болумлада Россейни бюджетти ол къвадар кыранчаны аталыры. Нек дегенде ипотека кредитни терт миллионгъа жууук адам алганды, аланы борчларын жабаргъа триллионла кетерге болуккъыла.

Елена ДОМЧЕВА.

Суботник



АДАБИЯТ

Аны закий поэзиясы кычачан да тамашага кыалдырганлай турлукьду

Семенланы Исмайланы эки аламан китабы кидиле кырачай-малкар юлгоге сююнчю болуп. Мудак колдорбинчи юйлери таралта, жарык кюнлербинчи бютюдюна кыуанчы эте.

Семен улу 1936 жылда Ереван шахарда бардырылган битусоюз эршиюледе эм уста жырычылары арасында биринчи жерге чыккы ганы кылай эхтемендинден эди халкыбызны! Анга «Кырачайны халкы жырычысы» деген сыйлы ат аладалы, СССР-ни Жазуучуларыны союзуно членине аладалы, «Ууунууу Кызыл Байрагы» деген орден да берилде.

Алай ариу эди аны жырылы жолуну аллы. Жанында - сюйгени, «Акытамкы» иеси Анисат, толун юйору, сабийлер, биргесине балдан татылы анысы Жулдухан, кызындашы, эгечлери. Жырыны пост багылагынына атаган атла уа бири биринден ариула: Акытамкы, Акбулут, Таумарал, Алтынжал, Толганай, Сурахай, Жан, Юор, Акь балпуш...

Болсада кыйын жылла жетип келе эдиле. Жангы торлепиуени ызларыннан чакпан жандуурус саясат бегиле, киини кулакка чыгыра, киини жалган даула бла туттура да, тас эте, азатлык кыуанчыны сеидреткен эдиле. Исмайланы «Мажитини кюю» деген сюжет ызыла назаму ол заманла болган адепсилкини бир эсен кетмес бетин суратлайды: жангы властыны осал бютюркчюлор артык чемериле бля, усталык, бугорлок бла тамгаларынан чачпыларак келгенде, кырачайны жанын арасында, ташындан тутмак ишлейде. Ол тормеге бек биринчи болуп эфендия олтурдалды, Кыран келтирип, аны малта деп сөөлөдиле. Экинчи кюнүндө, Кыранны келтирип:

«Былал ал! деп, аны бердиле.

Ма мууну телесен, башыңа болса сен.

Телесин сен жолу!» - дедиле.

«Сөмөн улу, 1937 жылда жалган даула бла тутулуп, ишланган салынган Алай улу Умарны (Улуу Умарны), миллет эхтеми юлги Байрамукъланы Жатайды, ала кибики белгили халкь адамлары кыадаларына жарасды. Автор алайла жашла билепти иеси, огурусу, онгусу болганларын, ала этерик кеп игилик ала бла бирге жокь болуп кеткенлерин аңгылап, бу саасат терсилкеге кюеди.

Исмайланы - Кырачайны белгили халкь



жырчысы Кыатуруну («Эмина» жырыны иеси) туудурусу. Алаах сакталды, аны жоригине, сагышына жырыны ариулууну, кеп келтирип, ёмюрлогон киийрип. Ол кеп сынауладан сау чыгады. «Кырачай тили сыйлы этидир ююн», кырачай жыры кенгге эшитидир ююн».

Элден элге, жерден жерге, таудан тауга ёте, «Акытамкы» деп аты дуня сюймеклиги белгиси болуп кыалган Анисат-Махараланы (Ижанын) кызылары, поэти улуу сюймеклиги - замансыз кетип, тыпырада чыракь ёчюдиле. Жырыны ёрге бара турган жолу да тик энише элтип башлайды. Жангы юйор кырагыны, жангы юйдегисини эки ёксюзон аманатка алгыны, энди тууган эки кыянагына эни кыайгырыну да тохтагамалдыла аны койгоин.

Ота Азияда ахлу-жуугуун излей айланганган- билип, бек аламант койоиринди бирин жазды. Аны «Анам» дегенин, юзюкери халкь жыргыга саналып, жырыны турган койю битеу таулу

аналага этилген жылдуу. Анга тынгылап, кёло толмагын ады болмаз. Поэте бла жырыла бир бирге кырачандадыла. Семен улу Исмайланы Сююнчланы Азамат бла этген ушагы («Жаш жырыч бла сёлөш») ол затка шагатыды. Анда актырман, сююнчюно ачылыгын эсге тюшюре, былай айтады:

Кыоншум Кокай, экижыллык кызын сатып.

Аны орунуна машок мирзу «кыалын» алып, Кыазхалыны арбасында жыгылгыны, Кыазхал юйде ол сабийни жылганан...

Ачы кёпгюнчюлюкюно халпары болшамыз, таркымаыз ол, «ары дери» деп, «андан сора» деп, заманыны экиге белгедиле. Онтёрт жылдан Ата журтка кыайтууну кыуанчы Исмайлгыга жангы назмула такдырады. «Кыайтхан кюн халкыма» деген кыуан-жарсыу чыгырма-сында ол былай жазды:

Елгенинге жаннет ююно багышпай, Саураныгы жашуа жонгга алгышпай, Мен айтханча, жиялугуугун жылтырай, Айт орайда, ой, жаралы Кырачай!

Алай мында поэти бийликке тархан жюрегин кыайтып-кыайтып сындырган кеп ууун, кыыйн жылла башпанандыла - назмуу зарфах урулмагын жазуучудан жарлы ким болукьду дуня кенгтеринде?! Улуу поэтеге этилинуучу жалган даула, жалган ата чыгырап, кеп жыланы Семен улу Исмайланы атын, тизгинлерин да басмадан кенге туттадыла. Алай ол, ауазы торленсе да, жылранында а айырмалады.

Тууган жерден кыайды кыачын, таш атып? Еторкунчо кыалын айтын, бет сатып? Сатыкылагы кёбюу жетиде атмедим, Аны ююнч мураматы жетмедим.

Семен улу Исмайл-Кырачайны халкь ёхтемиги, миллетибизни бетиди. Аны «Минги тау» жыры уа бизге, бизден озуп битеу да Шимал Кавказда жашаган халкылага да энич белгиди. Анга «Минги тау» журтка (алак эсе уа, Жырычга, аны бетинде сулайла да миллетибизге) - намыс этип, улуу залдада адамла бирге ёреге кыобайдыла.

Жанет терлерине жол салган Семенланы Исмайланы Аллахка бла адамлага аталган жорек сёзю кыанатды. Алай жыры керек эди Малкырага. Алай жыры керек эди дунияга.

МУСКАЛАНЫ Сакманат.

Кёрмюч

Бу кюнөдө Нальчикде Искусстволаны А.Ткаченко атлы музейинде шахарда белгили сурат алычу Элдар Кушовну «Садыба-это...» деген ат бла биринчи энич кёрмючю ачылганды. Ол 25 апрельге дери бардырыллыкьды.



Юйор кыурауу жашырынлыкьларына тюшюнюрге итине



Аңгылаган болурсуз,

жаш асламысында тойлада алады сураттаны. Алага кырачарга келгенде мында 40 кадры кёрюрге онг тампандыла. Эндар чыгармачыларына атла бермедиле. Болсада алааны жанларында кесини оюмун ачыклайды. Бу жашулада уа кырауучу аны терен философиясына, жашаууну алай кууанчы кюнөне не кёздөн кырагырманына тюшюнюр болукьду.

Жаш бирде тоуну жомакча кёрюзгөнликке, артка кыайтмазлык чакыланы тарыхка айландырады. Аны бир суратында сабийна кууангананга сююнөсө, бирсинде уа жаш бла кызы сагышылдыла. Ала бу атламларында арысында башка торлю, жуууплыкьладан тогын жашуа башлангырына ийнангыдыла. Суратлада аммасындан кыалган тоймени, кымарны омакь акь жыйрыкьга тагып турган келини алагыла - узак ёмюрлени шагытгырына-ышанганын, ийнанганын, аны бла

бирге уа ёхтеменленгенин аңгылайды. Уста сюймеклини, тойлуу не болпганлыкны аңгылагарга сюйгөн сорууу бла бирге суратын да маганасына тюшюнюрге итине. Бу кёрмюч Элданы ол сагыштарына жууап бергенча кёрюнди. Аны ишлерине кырагыр аны энциликери, алану хатын элемей кыаллыкь тююндю. Бир гитче кадры улуу тарыхка айландырып кыойган Кушовну бирсилеге ушамаган кесилигиди.

Ол суратларында жалкь кертиликни толугу ачыклаганды, андан кенгге кетмегени кырауучуга бютөн ушангылы кёрюнди. Нек дегенде чыгармачылыкь жалган затны кечмейди. Автор кесини жигитлерин сюйгөн, аланы жуукь адамларча сегезин да аңгылаа. Бютюдюна хычууну уа- ол ёмюрлери бирге оздурган эки кыартны суратыды. Ала бири бирсини акылыны кёзлери бла угары, сопулары, кыармалары бла окуна билип кыойганлары белгиледи.

Кёрмючдө сёлөшө, культура министр Мухаддин Кушов, КьМР-ни халкь художниги Руслан Цирмов, журналист Марина Биткова да мындагы суратла жарыкчылыкьны, назик сезимни эсгертенлерин айтхандыла. Автор бу жанры бютөн даражалыга кёторө барганын чертендиле.

Элдар экспозиция бла 4-5 жылы ичинде ишленди. Башка-башка тойлада кыоньак да бола, кесини усталыгын ёсдюре барганды. Ол сураттаны жалаанда классика амал бла алып кыойгандан сора да, алааны аламант эсгерилеге айландырырга, бу жумушун сейртамаша чыгармачылыкьга бурурга болуудун ачыкьлаганды. Алаанда сабыркы, жашуа кертик, тамблагы кюнөге, жарык жомакьгача, ийнанмакьлыкь беркюп турганына уа кырауучуну кесине тартады. Кырчиси бла да, бу хунери юсю бла ол омакь, торюнюлю кыагылганы тюнөни, озган конлени шагытгырына сагырлаа болукь затлагы айланганына сейр тойломоод да?

Кёрмючдө сурат алычу хыроньда келгенге, аны кыурагыр болушананга, тойларында ишлерге чакырып, ол кадрану бирсилеге ачыкь этерге эркилик бергенге да ырызалыгын билдиргенди.

МОКЪАЛАНЫ Зукура. Суратланы Элина КАРАЕВА алганды.

САУЛУКЪ

Кесинде бакьдырдынгмы - кыырал налогларынгы кыайтарыр

Сиз кесигизге район поликлиникада бакьдыра эсегиз да, дарманлагыз ёз ачкыгызга бакьдырдыр тюшюрдү. Сиз анын эсе кеп кырачканыгызга да кыарамы. Жалаанда бир кере деп, чек салынамагында да белгилерчады. Келир жол да жангы медицина жумушла ююнч эсалуу бир кесегин кыайтарыларын излерге эркинсиз.

жылга 500 минг сом болуп, налогу да сиз ма андан төлеген эсегиз, кыайтарылган да ма ол ахча этилгенде, сиз анын эсе кеп кырачканыгызга да кыарамы. Жалаанда бир кере деп, чек салынамагында да белгилерчады. Келир жол да жангы медицина жумушла ююнч эсалуу бир кесегин кыайтарыларын излерге эркинсиз.

налог инспекциягызга барасыз, багыгыга кырачкыда, этенизиге шагытлыкь кыайтыланы кёрюзгөсиз эмда чалоготкыларын иш бирючөгө энич эсертпю аласыз. Аны бутелериягы бересиз да, сизни хакыгыздын налог алынуу бир уукь заманга тохтаздыла.

4. Санаторий да, бассейн да

Шендо налогу бир кесеге кыайтарылган кыранчланы ёлчөми бир жылга 120 минг сомдан кеп болмазгыга керекди деп, алай тохташдырылганды. Ол не магынаны тутады? Сиз

Биргизге не элтирге керекди

Налог инспекцияга былай документле берилде:

- паспорт;
- 3-НДФЛ форма бла жарашдырылган налог декларация (аны педор.г.у сайда толтуруп чыгарыргы болукьду);
- медицина жумушланы хакь бла тамамлау ююно келешимди;
- налог оргналга деп медицина жумушла этилингендерине эмда алынганларына шагытлыкь этен справка (книжкада берилди);
- налог оргналга деп 107/у формалы бланкада жазылган рецетте (аланы жазган врач ишленген клиникада берилде);
- юйорно адамларына медицина жумушла тамамлаыла эселе эмда дарманла алына эсене, ала бла жуукьлыкьга шагытлыкь этен документле (паспорт нехкяны юсюндөн мукуру бла, тууган жылы, айы эмда кюню жазылган кыагыт);
- медицина жумушлагы бла дарманлагы кыалып бир ахча кыратылганына шагытлыкь этен документле (чекле, касса ордерле). Бу документле барсы да тюз жарашдырылса, ахчаны сизни банк счётугызга налог декларация берилди 4 айдан кеч кыалмай ёдюрюрге борлудула.

Бу магоналыды

Документле тукумуугуз, атагыз аты, кесигизни атыгыз да тюз жазыларына сакь болугуз

Налогу бир кесегин кыайтыргы чырмау этген халаталардан бири адамны тукумуу, атасыны аты, кесини да аты жазылган документледе терк-терк тюбюди.

Осигизде болусун: сиз сабийгизге, ата-ангызга негда биз иезиге медицина болушукь ююнч ахчаны кесигиз берсе эсегиз, аны хакь төлөнгөн медицина жууушланы ююндөн келешимде кёрюзгөтмөй кыоймагыз. Андан сора да, клиника налог инспекцияга деп энич справка жалаанда сизни атыгыз бла берилрге керекди.

Дарманлагы да жуукь адамгыызга ала эсегиз, налог оргналга деп берилген рецеттини бланкында жалаанда сизни тукумуугуз, атагызыны аты, кесигизни атыгыз жазыларыга керекдиле.

Ана ДОБЮРА. «Комсомольская правда» гозат.

1. Кесигиз эмда юйорюгюз ююнч

-Сиз пенсиячы аналыгызга тиле садыра эсегиз, негда акылыбылгы болмашан сабийгизни саулугуна башдан-аньк кыарта эсегиз, төлөнгөн налогларынызы бир кесегин артка кыайтарыргы эркинсиз, деп эсертпди эксперт. Алай алпагызгызга бла аммагызга бакьдырдынгыз ююнч а жукь да берилмедиди. Хакь төлөнгөн медицина жумушла ююнч налогу бир кесеге юйорде кимлеге кыайтырылганы тизмеси тохташдырылды. Анга была киредиле: налог төлөвчю кеси, аны баш жеси (юй бейчиси), атасы бла анысы эмда 18 жыл толмагын сабийлери.

2. Дарманла уа?

Аланы да энич тизмеси барды. Аны РФ-ни Правительствосу 2001 жылда 19 марта чыгарылган 201-чи номерли бегими бла кыабыл кёргенди (тизме кер.ги сайда «Здоровье» бөлүмөдө).

Дарманла рецетт бла, аныс да сатылгында да болурга болукьду. Ала врачны айтканы бла алынышына аныч. Ол заманда поликлиника негда болончиси сизни тилегизги бла налог оргналга деп энич документни: 107/у номерли формалы бланкада рецеттин- берилге борлудула. Аны сиз налог инспекцияга элтиресиз.

3. Андан кеп да табарга онг барды

Энди уа битеу эсигизни бургузуп! Багынуу кеп ахча төлөргө керек болган торпюлери бардыла, ма аладан кыайтарылган да аслам этиледи. Ала быладыла: эндорпозирование, пластикалы операцияла, кыаратонгусунан багыуу, ЭКО, органдыла бла кесикь мюгун айлындырыу, жорек эмда кыан тамырга бла байламлы кыыйн аруулагы жыртия амал бла багыуу эм башкала. Ол лыгатылы тизмеге бююнчюкө битеу да 27 багыуу амал киреди. Аны да РФ-ни Правительствосу 2001 жылда 19 марта чыгарылган 201-чи номерли бегими бла кыабыл кёргенди (тизме кер.ги сайда «Здоровье» бөлүмөдө).

Алай файдатыгыз иш хакь бла бирге бир



багыууга төлөнгөн ахчагызыны сизге кыайтарлыкьдыла, алай 120 минг сомга дери ёлчөмү 13 процентин. Башкача айтканда, 13 минг 600 сомдан кеп алыргы онг болукь тюйюлдю.

«Багыууга» кыайтарылган кыранчланы тизмеси бек кенг болганын кёпле биле да болмазды. Анга была киредиле:

диагностика бла байламлы медицина жумушла, ол санда медицина учрежденилада саулууга кыаратыну битеу торпюлери; не торлюо специальносту болган врачна да барып, хакь бла кыаратуу; стационарда бакьдырыу, ол санда кюндюзго стационарда; медицина жаны бла реабилитация (ол санда бассейнге барыуу, врачны керектоо кыла ма массаж этиу аду); санаторийде бакьдырыу (налог инспекцияга кыагылганы жарашарда туруп, жалаанда багыуу ююнч төлөнгөн хакьны кёрюзгөторге керекди, аны жашаган жер, аш-азыкь эмда башка жумушла ююнч кыаратылган ахчаны кыошмай); кеси ырызалыгы бла медицина страхование этиу негда энич иели медицина арада бакьдырыу программасы.

5. Ахчаны кыолгга алыргга негда иш хакьга кыошарга

-Быйлдан башлап бютөн тынчыракь болганды: 1 январьдан сора медицина болушукьга негда дарманлагы кыранчланы этен эсегиз, налогу бир кесегин ишленген жеринде окуна кыайтарыргы болукьсуз, дейди Владимир Болотов программасы.

Ол а былай болады: жашаган жеригизде

Брифинг

Жалган аракы болдурганла 22 миллиард сом кыоранч салгандыла

Спирттен ичги затланы законсуз чыгырган жашырын предпрятияла кыралга 22 миллиард сом багысы кыоранч салгандыла. Аны юсюндөн КьМР-де МВД-да бардырылган брифинг экономика кыорьсузулкь эм коррупцияга кыажуа ёбломно таматасыны орунбасары Владимир Маиров билдиргенди.

Политиячы айтханыча, берини алындан бери ичги затланы чыгырыу эм аланы сатыуу алыу бла байламлы 55 аманылыкь ачыкьланганды, ол санда улуу эмда бек улуу 14 бузукьдукь. «Тамамланган жумушланы хайырында 224 минг литр этил спирт, ичгиси бла 206 мингден аслам шеша, 13 минг жалган энич акция марка сыйырылгандыла. Шешаланы асламы уа аракьы болганыларын эсге аласкь, бек аздан бюджетке 18 миллион сом төлөнгөн кыалганды», - дегенди.

«Жылны алындан бери озган онг айда полициячыла жашырын ишленген он цехни жапхандыла. Аланы асламы Урван, Баксан, Лескен эм Прохладна районлада орналып эдиле. «Мартта биз Баксанда бир предпрятияны денин тохтаханбыз, анда ичкени ююндөн келешимде кёрюзгөтмөй элтирге хазыр этилген 17 минг шеша ичги, этилкеткала, коробкала табылгандыла. Заводуну онучуларына РФ-ни Уловонын кодексини 171-чи эмда 327.1-чи статьяларына керө материалга жарашдырылгандыла. РФ-ни Правительствосу кыабыл кёрген жангы

жорукьлагыга керө, цехде болгон битеу оборудууны чыгарылыкьды», - дегенди полициячы.

Энтта бир заводуну иеленер законлагыла бузукьдукьла этилди, предпримияны тельлик бла кюрегенлери ююнч уголовный иш ачылганды. Ала лицензиясыз ишлеп, 155 миллион сом файдта тюшюргенлери ишкелкь барды.

Докладчы айтханыча, полициячыла УФСБ-ны кулукьчылары бла бирге спиртни законсуз ташуу бла байламлы 19 аманылыкь ачыкьлагандыла. «Налогланы төлөмөгөн предпрятияла кыажуа материалга энич магына берилди. Тамамланган жумушланы хайырында бийлини биринчи кварталдан ичги затланы чыгырган 11 заводуну иеленер акцизлени төлөмөгөнлери ююнч уголовный иш ачылгандыла. Ал төрөуге керө, ёбломно 22 миллиард 63 миллион сом кыоранч этилгенди. Республикалы бюджетге 8 миллиард 825 миллион, РФ-ни бюджетке 13 миллиард 237 миллион сом тюшмөй кыалганды», - дегенди Владимир Маиров. Ол бююнчюкө предпрятия

яла кыарлагы 2 миллиард 190 миллион сомну кыайтарыларын билдиргенди.

Брифингге КьМР-де МВД-ны жаматуу нызамында жашуу жаны бла ёбломноно административ законланы толтуруу жаны бла кыауумуну тамата инспектору Вячеслав Согов да кыаштанышды. Ол айтханыча, жылны алындан бери 385 административ аманылыкь ачыкьланганды, ол санда предпримияны матель иш бла законсуз кюрешуу эмда лицензиясыз ишлеу. Аладан сора да, акылыбылгы болмагына аны ичги затла сатыуу бла байламлы кезууде да тохташдырылгандыла.

Журналистлени сорууларына жууапла берер, полициячыла жалган аракьы ГОСТ-ча келишесинерин, ол адамны саулуугуна кыорькуу болганын чертендиле. Владимир Маиров билдиргенине уа, жангы жорукьлагыга керө, жалган продукция чыгарган предпрятияны оборудууларыны сыйыргыга эркинлик берилгенди. «Бу жорукь РФ-ни Правительствосу чыгарган 1027-чи номерли бегимде барды. Аурр юлкө ташыган водителерибиз аны эсертпиргенди. Машина энич кеники болганына да кыарамы, жалган товар бла тутулса, ол кыярлагы сыйырылыкьды», - дегенди ол.

ТИКАЛАНЫ Оатима.

